

Kettőscsillagok

november – december

A változékony téli időjárás ellenére nyolc amatőrtől 70 (+5 negatív) észlelés érkezett rovatunkhoz. A megfigyelt kettőscsillagok széles skálán mozognak, ezért a válogatás is "inhomogénabb" a szokásosnál. Kiemelést érdemel Sági Csaba munkája elsősorban nem is mennyisége, hanem minősége miatt. Amatőrtársunk ugyanis megvalósította a bizonyára többek által is ismert leg egyszerűbb "mikrométert": "A PA mérés egy 10 mm-es szálderesszes, LED-dal megvilágított okulárral, egy erre szerelt mutatóval, valamint az okulárkihuzatra szerelt szögmérővel történik. Egy másik okulárban levő tized mm-es Zeiss lupé-skála segítségével nagyobb távolságok megbecsülhetők." A használat során szerzett tapasztalatokról örömmel beszámolnánk rovatunkban. (A beküldött megfigyelések igazolják a módszer helyességét!)

Berente Béla	(Kocsér)	25C	4
Kocsis Antal	(Balatonkenese)	15,2T;8L	8
Papp Sándor	(Kecskemét)	24,4T;19,5T;15T	9(3)
Rideg László	(Vaskút)	12T	8
Sági Csaba	(Kecskemét)	25C;20T	20
Szentaskó László	(Budapest)	19,5T	6
Vaskúti György	(Vaskút)	20T	4(2)
Vicián Zoltán	(Héhalom)	25T	11

Mal And

00577+4703

Fidrich (24,4T-300x): Nagyon szoros, sárga pár; érintkező korongok, néha finom rés, PA 60/240.

Papp (24,4T-400x-1984): Piskóta alakú diffrakciós kép (0°95 lenne?), sárgásfehérek, PA 305/125. (1988,200x): Bizonytalan. (300x): Megnyúlt kép, a közepes légkör miatt bizonytalan, de a sárgásnarancsos szín egyértelmű. (1989,300x): Harmadik kísérletre bontottnak látszik a kissé eltérő pár (érintkező korongos, talán réssel bontott), PA 50-60/230-240.

Vaskúti (20T-280x): A több éven át végzett próbálkozások eredménye mindössze É-ÉK irányú megnyúltság gyanúja. Az azonosításhoz segítséget nyújtva, az adott helyen látható, egymástól 4-5'-re lévő, K-Ny-i fekvésű kissé eltérő "csillagpár"-nak a térképek szerint a keleti, halványabb tagja a Madler 1 jelű kettős.

Vicián (25T-300x): Réssel bontottnak látszik a nehéz kettős. Alig eltérő kék korongok, PA 185.

)- Ezt a kettőst talán helytelen az STT 21-től külön publikálni és észlelni (leírásokat már közöltünk a '88/11. számban), mivel annak közvetlen szomszédságában, 0,5-kal Ny-abbra található. Ez a helyzet olyan nagynevű csillagászoknál okozott fejtörést és téves következtetéseket mint Burnham, Hussey és Aitken — ezért mi amatőrök se szegyeljük nagyon, ha egy csillagot esetleg tévesen azonosítunk! A tévedések oka egyébként az STT 21

binary gyors és nagymérvű pályamenti mozgása volt. Az ADS 829 katalógus-számon is ismert kettőst J.H.Madler fedezte fel 1845-ben: viszonylag lassan változó binary rendszernek ismerjük.

33 Ari (STF 289) 02378+2651

Berente (20C-150x): Nagy fényességeltérésű nyílt pár. A főcsillag sárgás-fehér, a társa kékes árnyalatú, PA 255.

Sápi (20T-100x): Nagyon széles, nagyon eltérő sárga-kékes színű pár, PA 1, S 25".

Delta Boo 15135+3330

Kocsis (8L-20x): Ezzel a nagyítással is szélesen, jól bontott tág kettős, igen jelentős fényességkülönbséggel (kb. $3^m,5$). Erősen fénylő vajsárga főcsillag, távoli 7^m -s társ, PA 82.

Sipos M.(20T-40x): Igen fényes és tág rendszer, PA 80.

)- Széles, közös sajátmozgású pár G színképtípusú csillagokból.

STF 1850 Boo 14264+2831

Kocsis (8L-20x): (189.10.15. UT 17:15-kor egy LM-ben az Okazaki-Levy-Rudenko 1989r üstökösrel). Már ezzel a nagyítással is bontott, biztosan látszó kis pár, könnyű kistávcsöves kettős. Láthatóan eltérő fényű. 83x: Jól bontott, biztosan látszó eltérő fényű kettős, az eltérés $1^m-1^m,5$. A citromsárga főcsillagtól PA 280-285 felé van a sárga színű társ.

Orha (11T-32x): Kissé eltérő fényességű kékesfehér színű pár, PA 270.

Vaskúti (20T-28x): Szép, fényes, egyenlőtlen széles pár, PA 250.

)- Egymáshoz viszonyított helyzetét nem változtató két A0 spektrumú csillag.

STF 2780 Cep 21105+5947

Berente (25C-375x): Igen szoros, $1''$ -es eltérő fényességű kettős. A főcsillag sárgásfehér, a társa narancsos árnyalatú. A komponensek között 1^m fényességkülönbség van. Réssel bontott kettős, PA 230.

Sápi (25C-375x): Nagyon szoros, $1''$ körüli eltérő fényességű pár, kis réssel bontva. PA 225.

)- J.Larard a The Astronomer 1972 áprilisi számában közli ezen kettősről végzett megfigyelését, megemlítve a $121''$ -re levő $8^m,7$ -s komponenst is. Ezenkívül — Webb nyomán — egy $7^m,5$ -s rubinvörös csillagot is talált ÉK-i irányban, amelynél szebb vörös színűt még nem látott (BD +59°2342, M0 színképtípus).

66 Cet (STF 231) 02102-0238

Ladányi (5L-22x): Szélesen bontott. Az A sárgásfehér, a B kékes, fényességeltérésük $2^m,5$, PA 210.

Vicián (25T-150x): 2^m eltérésű széles pár, sárga főcsillaggal és kék kísérővel, PA 200.

STF 1659 Crv 12332-1146

Kocsis (8L-60x): Könnyen látszó, jól bontott, egyenlő fényű pár, könnyen felkereshető helyen, PA 350. (Sajnos nagyobb nagyítással és figyelemmel nem észleltem, így az IDS által felsorolt kísérőket nem vettem észre.)

Sápi (20T-100x): Két azonos fényességű, sárgás fényű csillag, kb. 9^m fényességgel. Egy halványabb C társsal PA $80''$ -ra és $30''$ -re kis hegyes háromszöget alkot. Mindez egy nagyobb háromszög alakú konstelláció közepén, egy LM-ben van, szép látványt nyújt. A főpár pozíciósöge $170/350$, szögtávolsága $20''-22''$.

)- Katalógusokban ritkán szerepel kettős. Az IDS a fent leírt fő pár mellett négy kísérőcsillagot sorol fel $100''$ távolságig, bár csak a legközelebbi fényességét adja meg ($12^m,0$).

49 Cyg (STF 2716)

20390+3208

Szentaskó (5L-100x): Eleinte csak megnyúltság, többszöri átvonulás után hajszálnyi rés látszik. 200x: kissé eltérő $-1^m-2^m,5-3^m$ -es fehér pár réssel bontva, PA 40.

Vicián (25T-300x): Nagy réssel, jól bontott $2^m,5$ -es eltérő pár. A főcsillag sárgásfehér, a társ vöröses, PA 50.

)- A fix szögtávolságú $2^m,5$ -es 2^m különbségű kettős kis távcsöveknek érdekes tesztobjektuma lehet. $68''$ -re $11^m,8$ fényes kísérőt is említ Webb.

15 Gem

06248+2049

Sápi (20T-100x): Narancs és vörös színű, széles, eltérő fényességű kettős. PA 198, S $25''$.

Vaskúti (20T-75x): $20''$ szögtávolságú $7^m,5/9^m$ fényességű pár PA 205 fokkal. A főcsillag sárgás-vöröses árnyalatú.

Vicián (8T-75x): Nagyon tág ($30''$) kettős, PA 210, színe sárgás (más alkalommal kékes), fényességkülönbségük 2^m lehet. A katalógus szerinti $12^m,5$ -s, $77''$ -re lévő társ ebben a kis műszerben EL-sal sem látszik. (12T-49x): Szép, közepesen eltérő nyílt kettős. A fényességeltérés 2^m , a főcsillag vörös, a társ sárga, PA 200.

)- Az észlelő kézikönyv kettőskatalógusában a rektaszcenzió téves (05248), bár ez a keresésnél valószínűleg nem okoz komoly nehézségeket.

20 Gem (STF 924)

06294+1749

Sápi (20T-100x): Széles, eltérő fényességű sárgás-kékes kettős. PA 213, S $20''$.

Vicián (25T-150x): Nyílt kettős, 1^m -nál kisebb eltéréssel. Szép pár, a főcsillag kékesfehér, a társ ibolyakék, PA 200.

)- A fix pár világossárga és világoskék színű csillagokból áll (Webb szerint).

Fi Tau (STT 48 App.)

04173+2714

Papp (24,4T-120x): $40-50''$ -es eltérő pár, erős színkontraszttal: vörös-narancs-kékesfehér (9^m), PA 265. PA 30 felé kb. $27''$ -re egy $11^m,5-12^m$ fényes csillag látszik.

Vaskúti (20T-45x): Igen széles $4^m,5/8^m$ fényességű pár, PA 245^0 -kal. A főcsillag sárga.

)- Az 1921-es felfedezés óta minimálisan változott a vörössárga és kék színű komponensek egymáshoz viszonyított helyzete.

VASKÚTI GYÖRGY